

MR. JACOBUS SCHELTEMA.

Een gevoelige slag heeft de Nederlandsche Letterkunde getroffen. Op den 25^{en} dezer maand overleed onze waardige vriend de Heer Mr. JACOBUS SCHELTEMA. Ofschoon het ons naar den aard van dit Tijdschrift, altijd een pligt zoude geweest zijn, van eenen zoo verdienstelijken stadgenoot te gewagen, kunnen wij te minder het stilzwijgen bewaren omtrent eenen man, die ons met zijne meerdere kunde zoo goedwillig als bescheiden ten dienste stond, aan wien ook wij in het bijzonder eene vraagbaak hebben verloren, die overal waar hij nut konde stichten, met even veel genoegten als bereidwilligheid mededeelde, wat tot opheldering der geschiedenis en oudheid, inzonder-

heid van deze stad, de stad zijner inwoning gedurende 15 jaren, konde dienen, en ons ook, door eenige belangrijke mededeelingen van zijnen werkzaamen geest, voor ons Tijdschrift heeft verplicht.

Wij voldoen aan het gevoel van ons hart en voorzeker aan het verlangen onzer lezers, door niet slechts eene mededeeling van het verscheiden, maar eene korte levensbeschrijving van den waardigen man mede te deelen; waartoe zijne naaste betrekkingen ons goedwillig de vrijheid hebben verleend en de beste inlichtingen gegeven.

Mr. JACOBUS SCHELTEMA, geboren te Franeker op den 14^{en} Maart 1767, was de zoon van Mr. CORNELIS SCHELTEMA, Advocaat en Secretaris der stad Franeker en HILTJE ALTENA, welke aanzienlijke, deftige burgerlieden waren.

Ongunstige omstandigheden stoorden S. in zijne wetenschappelijke opleiding, en de burgerlijke onlusten in ons vaderland verhinderden hem, zijne akademiesche studiën achtereenvolgend voort te zetten, ofschoon hij reeds in zijn 19^e jaar (1786) in zijne geboortestad tot Doctor in de beide regten werd bevorderd, en in dat zelfde jaar Advocaat voor den Hove van Vriesland en Boelgoeds Ontvanger van Franeker werd. Bij het uitbreken der staatsomwenteling in het jaar 1787, was hij aan vele

vervolgingen blootgesteld, en begaf zich, toen Adjunct-Secretaris der stad Franeker, naar Burg Steinfürt, alwaar hij het geluk had, den Hoogleeraar VAN DER MARCK uit Groningen, die zich aldaar mede als uitgewekene bevond, te leeren kennen, en door den omgang met denzelven, gedurende meer dan een jaar, zijne regtsgeleerde kundigheden niet weinig te vermeerderen.

In 1789 in het Vaderland terug gekeerd, zocht S. te vergeefs gelegenheid, om als regtsgeleerde eene aanstelling te bekomen, en vertrok naar Amsterdam, alwaar hij den stand van koopman aanvaardde. De werkzaamheden aan den handel verbonden, verhinderden echter den ijverigen man niet, zich verder aan de letteren toe te wijden; ja zijne zucht hiertoe werd aldaar nog meer aangewakkerd door de vriendschap welke hij met de Heeren HESSELINK, KOOPMANS, STUART en andere geleerden aanknoopte, gelijk hij in eenige vergaderingen van Genootschappen, waarvan hij Lid was, verscheidene proeven zijner navorschingen in de Vaderlandsche Geschiedenis gaf.

Op den 22^{en} November van hetzelfde jaar trad hij in het huwelijk met Vrouwe PIETJE ENNEMA, welke echt met negen kinderen gezegend werd, waarvan één vroeg is overleden.

De keer van zaken in 1795 riep hem naar Vriesland terug, alwaar hij vlijtig medewerkte om den nieuwen staat van zaken te vestigen. Nadat hij

zijne verbindtenissen in Amsterdam had opgegeven, werd hij benoemd tot Lid van het Comité tot de algemeene zaken van het Bondgenootschap te Lande, gelijk hij ook in dat zelfde jaar nog Lid werd van het Departement van Finantiën.

Toen hij in het jaar 1797, door zijne medeburgers in Vriesland, verkozen werd tot Lid van de tweede Nationale Vergadering, arbeidde hij ijverig als Lid tot de Commissie voor de Finantiën, en verzette zich met zoo veel moed tegen de revolutionaire factie, dat hij, na de kortstondige overhand, welke die partij verkreeg, met meer andere afgevaardigden, als Staatsgevangen, op het Huis in het Bosch werd in hechtenis gezet, in welken toestand hij van den 22^{en} Januarij tot den 14^{en} Julij 1798 verbleef. — Kort na zijne bevrijding werd hij door het uitvoerend Bewind benoemd tot eene geheime Commissie, en tevens toegevoegd aan den Directeur der Militaire Finantiën bij het Agentschap voor Oorlog; terwijl hij in het volgend jaar (1799) eene aanstelling als Lid van het Departementaal Geregtschhof van den Ouden IJssel te Kampen verkreeg, alwaar hem in het jaar 1800, als Scholarch, de zorg over de Latijnsche Scholen was toevertrouwd, en hem het Lidmaatschap der plaatselijke Schoolcommissie werd opgedragen; gelijktijdig werd hij gecommitteerd tot de Justitie in Drenthe. Gedurende zijn verblijf te Kampen gaf hij wel geene openlijke bewijzen van zijne

letterkundige studiën, doch wijdde zich met grooten ijver aan de beoefening der schriften van Hoort, hetwelk op zijnen stijl eenen aanmerkelijken invloed uitoefende. Zijne achting voor dezen geschiedschrijver was zoo groot, dat hij in het begin zijner letterkundige loopbaan, door eenen vriendenkring daartoe aangespoord, beproefde den stijl van dezen Nederlandschen Tacitus ook nog in onze dagen te volgen.

Na de opheffing van het Geregts-hof te Kampen, ontving S. in het jaar 1802 eene aanstelling als Lid van den Zeeraad; ook werd hij benoemd in de Staatscommissie tot revisie der Wetten op het Loodswezen, het Zee- en Strandregt enz. In het jaar 1805 werd hij aangesteld als adviserend Raad van den Secretaris van Staat voor de Finantiën tot de Convooijen en Licenten, alsmede tot Lid van den Raad van Judicature over de middelen te Water en te Lande, en gekwalificeerd tot het bewerken van de nieuwe Ordonnantiën op de Middelen. In het jaar 1806 werd hij benoemd tot Commies-generaal der Convooijen en Licenten in het Departement Amsterdam, alwaar hij zijne ledige oogenblikken wederom vlijtig aan de beoefening der geschiedenis, zijne geliefkoosde studie, en den wetenschappelijken omgang met geletterde vrienden, zoo wel in kleinen huisselijken kring, als in geleerde Genootschappen, wijdde; en in het jaar 1807, Curator geworden zijnde

der Stads Armenscholen, en Lid der plaatselijke School - Commissie, nam hij de verbetering van het onderwijs, met opoffering van veel tijd zeer ter harte.

In het jaar 1809 werd hij benoemd tot Curator van het Remonstrantsch Seminarium, zoodat bijna geen jaar van zijn werkzaam leven voorbij ging, zonder dat zijne bekwaamheden door eenig genootschap gehuldigd, of tot het uitvoeren van eenigen hem opgedragen post ingeroepen werden. In het jaar 1811 benoemd tot Premier Verificateur bij het Bureau der Douanes te Amsterdam, verzocht hij dadelijk van dezen post ontslagen te worden, en nog in in datzelfde jaar aanvaardde hij den post van Vrederegter in het Canton Westzaandam. Aldaar maakte hij van de gelegenheid gebruik, om op de plaats zelve, bouwstoffen te verzamelen voor zijn werk over CZAAR PETER DEN GROOTEN.

In het jaar 1813 was hij een ijverig medewerker tot bevrijding van het Vaderland, en vuurde de geestdrift zijner burgers aan door twee uitmuntende redevoeringen over de bevrijding van het Spaansche juk, vergeleken met de afwerping van het Fransche, en over het oude Wilhelmus lied.

In Februarij 1814 benoemd tot Griffier van het Hoog gerechtshof van Finantiën en Zeezaken, vertrok hij naar 's Gravenhage, en genoot kort daarop de eer dat de Souverein Vorst zijne bekwaamheden op waren prijs stellende, hem den last opdroeg, zich

naar Zaandam te begeven om de ontvangst van ALEXANDER, Keizer van Rusland, op die plaats voor te bereiden. Aldaar bood hij zijn geschrift over CZAAR PETER DEN GROOTEN den Keizer aan, in het zelfde huisje, hetwelk door zijnen grooten Voorvader tot huisvesting had gediend.

In het jaar 1815 werden zijne verdiensten door Z. M. onzen Koning openlijk erkend, die hem bij de eerste benoeming der Ridders van den Nederlandschen Leeuw, onder derzelver getal opnam.

Na de opheffing van het Hoog gerechtshof van Finantiën en Zeezaken, werd S., in het jaar 1820, benoemd tot Griffier van het Hoog Militair Gerechtshof te Utrecht. Niettegenstaande deze nieuwe, geheel vreemde betrekking, hem met veelvuldige werkzaamheden overlaadde, leden hierdoor zijne letterkundige studiën niet: tot aan het einde van zijn leven was hij onvermoeid werkzaam, zoowel in het handhaven van den roem van Nederland als de wieg en bakermat der boekdrukkunst, als in het onderzoeken van de oudheden en geschiedenis dezer Stad, welke hem door een langdurig verblijf tot eene tweede moederstad was geworden. Reeds spoedig nadat hij zijne woonplaats te Utrecht had gevestigd, werd hij uitgelokt door de oudheid en belangrijkheid dier Stad, tot onvermoeide nasporingen, waartoe hij genoegzaam dagelijks dezelve in alle rigtingen doorkruiste en zich niet ontzag in de geringste hoeken rond te gaan, uit

zucht, om weinig bekende bijzonderheden op te sporen, steeds met het doel om eene volledige geschiedenis der stad te leveren. Afwisselend had SCHELTEMA met vele huisselijke rampen te worstelen. Van acht kinderen, die hij allen volwassen mogt zien, bragt hij in korten tijd zes ten grave, en nog in het loopende jaar ontving hij de tijding van het verscheiden van zijnen oudsten zoon, ambtenaar in de Overzeesche bezittingen, welk verlies hem bijzonder tref, daar hij zich vleide, dezen zoon spoedig in het vaderland terug te zullen zien; alleen had SCHELTEMA zijnen troost in de liefde zijner achtingswaardige Echtgenoot, van zijnen eenigen thans nog overgebleven zoon en den gullen omgang in den echt ronden Friesschen toon, met zijne hem waardige vrienden.

Nederland verliest in hem eenen ijverigen onderzoeker van de vaderlandsche geschiedenis en grooten handhaver van zijnen letterkundigen roem.

Na dit kort verslag van 's mans leven en openbare betrekkingen, geven wij hier eene opgave der genootschappen en wetenschappelijke vereenigingen, waarvan hij medeoprigter, bestuurder of lid geweest is, naar de volgorde der jaren van benoeming:

1788 Lid van het *Arnoldinum* te Burg Steinfürt.

1797 Medeoprigter van het Departement tot Nut van 't Algemeen te 's Gravenhage.

- 1798 Lid en bestuurder van het Physisch Genootschap te 's Gravenhage.
- 1804 10 Sept. Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden.
- 1805 20 Sept. Buitengewoon honorair Lid van de Maatschappij *Diligentia* te 's Gravenhage.
- 1806 24 October. Lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen.
- 1807 10 Januarij. Lid van de Societeit: *Pro excolendo jure patrio* te Groningen.
- 1808 Lid van het Koninklijk Institut en vaste Secretaris van derzelve tweede Klasse.
- » 1 Febr. Buitengewoon titulair Lid van de Maatschappij van verdiensten, onder de Zinspreuk: *Felix Meritis* te Amsterdam.
 - » 21 Mei Lid der Koninklijke Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem.
 - » Honorair Lid van het Genootschap *Ars Aemula Naturae* te Leijden.
- 1817 16 Julij. Lid van de Keizerlijke Maatschappij voor het Algemeen Belang te St. Peterburg.
- » 4 September. Lid der Hollandsche Maatschappij van Fraaije Kunsten en Wetenschappen te Amsterdam.
- 1818 15 Februarij. Lid van de Keizerlijke Maatschappij van Natuuronderzoekers te Moskou.
- 1819 6 October. Honorair Lid van *Felix Meritis* te Amsterdam.

- 1820 17 Januarij. Honorair Lid van *Doctrina en Amicitia* te Amsterdam.
- » 2 Mei. Honorair Lid van het Genootschap *Diversa sed Una* te Dordrecht.
- » 17 Mei. Honorair Lid van verdiensten, der vrije Haagsche Teeken - Akademie.
- » 23 Junij Lid van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; (van welk Genootschap hij in het jaar 1821 tot Directeur is benoemd.)
- » Corresponderend Lid van het Bataviaasch Genootschap.
- » Buitengewoon Honorair Lid van het Provinciaal Friesch Genootschap.
- 1825 6 November. Lid der Koninklijke Maatschappij van Taal- en Letterkunde te Brugge.
- 1826 12 October. Lid van het Koninklijk Genootschap *Concordia*, ter bevordering en voortplanting der Nederlandsche Taal- en Letterkunde te Brussel.

De geschriften door welke hij de letterkunde van zijn vaderland verrijkt, en zich zelven eenen blijvenden roem verzekerd heeft, zijn, naar de volgorde der jaren in welke zij het licht zagen, voor zoo ver wij dezelve hebben kunnen opsporen, de volgende:

- 1795 Naauwkeurige beschrijving van het volksfeest te *Franeker*, bij het inhangen van de deuren in de poorten op 5 Maart 1795.

- 1801 Ontwerp aangaande de betaling der kerkelijke inrigtingen, waarbij de staat, zonder zich met nieuwe lasten te bezwaren, zich zoude verzekeren van de instandhouding van de openbare Godsdienst in alle plaatsen van de Republiek, met in achtneming eener billijke gelijkheid jegens alle christengezindheden.
- 1801 Overzicht van den Staat en de letterkundige geschiedenis der achttiende eeuw; (geplaatst in de Letteroefeningen.)
- 1804 Twee redevoeringen over Balthazar Bekker.
- 1804 Levensschets van Simon Stijl.
- 1805 Staatkundig Nederland, eene biographische kaart. Vergezeld van een woordenboek, 2 deelen.
- 1807 Redevoering over de Brieven van Pieter Corneliszoon Hooft, met aantekeningen en bijvoegsels.
- 1809 Anna en Maria Tesselschade, de Dochters van Roemer Visscher.
- 1814 Vergelijking der afschudding van het Spaansche juk in 1572 en van het Fransche in 1813.
- 1814 Peter de Groote, Czaar en Keizer van Rusland, in Holland en te Zaandam in 1697 en 1717.
- 1814 Alexander, Keizer van Rusland in Holland en te Zaandam 1814.

- 1815 Toespraken aan de Nederlanders, gedurende het tweede deel van het leven van Napoleon Buonaparte, bestaande uit de be-
moediging, de opwekking en het vaderland en Franschen, (weekblad 17 nummers).
- 1816 De laatste veldtog van Napoleon Buona-
parte, met eene kaart.
- 1816 Verhandeling over den geest van het algemeen
placaat van 1725, door een oud ambtenaar.
- 1817 tot 1819. Rusland en de Nederlanden, be-
schouwd in derzelve wederkeerige betrekkin-
gen tot op den jare 1725, vier deelen.
- 1817 Beschrijving der schilderij van J. W. Piene-
man, den slag van Quatre-bras voorstellende.
- 1817 tot 1834. Geschied- en Letterkundig Mengel-
werk, 16 stukken.
- 1819 Lettre à M. M. les Redacteurs de la Galer. hist.
des Contemporains, sur la nécessité de rectifier
et compléter l'article concernant Mr. J. Kon-
ning. La Haye, de l'Imprimerie Belgique.
- 1820 Jacob Cats, aan Neerlands Jufferschap.
- 1823 Vier brieven gewisseld tusschen Mr. Jacobus
Scheltema en Jacobus Koning, over de
drukkunst.
- 1823 en 1824. Almanak voor de Studenten aan de
Academie te Utrecht.

- 1826 en 1829. De uitrusting en ondergang der onoverwinnelijke vloot van Koning Philips de II. in 1588, met toevoegsels.
- 1827 Reintje de Vos, van Hendrik van Alkmaar, naar den Lubekschen druk van 1487, met eene vertaling.
- 1828 Geschiedenis der Heksenprocessen.
- 1828 Iets over de uitzetting, verbeteringen en verfraaijingen in en om Utrecht.
- 1829 Verhandeling over het bewerken van de geschiedenis der Nederlanden.
- 1830 Iets over het oproer en den opstand te Brussel en Luik en ter bemoediging der Landgenooten.
- 1832 Berigt en beoordeeling van het werk van Mr. C. A. Schaab, de geschiedenis der uitvinding van de boekdrukkunst.
- 1833 Hetzelfde werk in het Hoogduitsch, met aantekeningen.
- 1833 Volksgebruiken der Nederlanders, bij het vrijen en trouwen.
- 1835 Overzicht der voornaamste verfraaijingen, veranderingen en verbeteringen, welke, sedert den jare 1821, te Utrecht zijn daargesteld. (Overgenomen uit het Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht.)

F. B. A.
